

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ Α΄ ΟΜΑΔΑΣ**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΟΥ (σ. 115-139)****ΘΕΜΑ Α΄****ΠΕΔΙΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ**

Υπάρχει μια επιστήμη που θεωρεί το όν ως ον και ό,τι ανήκει σε αυτό λόγω της φύσης του. Η επιστήμη αυτή δεν ταυτίζεται με καμιά από τις επιμέρους επιστήμες. Γιατί καμιά από αυτές δεν ερευνά καθολικά το όν ως όν, αλλά κόβοντας ένα κομμάτι αυτού ζητούν να δουν τα ενδεχόμενά του όπως λόγου χάριν κάνουν οι μαθηματικές επιστήμες. Επειδή όμως ζητάμε τις αρχές και τις ακρότατες αιτίες, είναι φανερό ότι αυτές έχουν αναγκαστικά κάποια δική τους καθαυτήν.

Αριστοτέλη, Μετά τα φυσικά

Να μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

- α. Ποια είναι η επιστήμη που μελετά το ον ως ον;
- β. Μπορείτε να αναλύσετε τη λειτουργία της;
- γ. Πώς εξηγείτε τη θέση ότι «η επιστήμη κατακερματίζει τον κόσμο για να τον μελετήσει» σε σχέση με τη θέση ότι «η επιστήμη ερμηνεύει τον κόσμο στο διηνεκές της εξέλιξής του»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Η μεταφυσική είναι η επιστήμη που μελετά το ον ως ον; Η μεταφυσική είναι κλάδος της οντολογίας. Ο όρος προέρχεται από το έργο του Αριστοτέλη *Μεταφυσικά* ή *Μετά τα Φυσικά*. Η μεταφυσική θεωρείται *βάση όλων των επιστημών* από τον Αριστοτέλη κ. ε. και διερευνά το ον στην *καθολικότητά* του και όχι στα επί μέρους του.

Σύμφωνα με τη μεταφυσική, η εσώτατη φύση και η βαθύτατη ουσία της ύπαρξης –του όντος- είναι *τελείως διαφορετική* από αυτό που καταλαβαίνουμε με τις αισθήσεις.

β. Η μεταφυσική συνιστά τη φιλοσοφική αναζήτηση του ανθρώπου να εξιχνιάσει την *ουσία* και να ανακαλύψει το *νόημα του κόσμου και της ζωής* επομένως ασχολείται με ερωτήματα πέραν των ορίων της φυσικής.

γ. Τόσο η επιστήμη της γνωσιολογίας όσο και της μεταφυσικής έχουν τα γνωρίσματα της φιλοσοφικής αναζήτησης. Αυτή η φιλοσοφική αναζήτηση είναι η προσπάθεια να ερμηνευτεί συνολικά ο κόσμος μέσα από το πρίσμα της *αιωνιότητας* δηλ. *γενικών θεωριών και νόμων*, με *καθολική ισχύ*, που ερμηνεύουν τον κόσμο στο *διηνεκές* της εξέλιξής του.

Ωστόσο, δεν χρησιμεύει ως βάση της μεταφυσικής ούτε η *εξωτερική εμπειρία* που είναι η *πηγή της φυσικής*, ούτε η *εσωτερική* που είναι το θεμέλιο της *εμπειρικής ψυχολογίας*.

Επομένως, η διαφορά ανάμεσα στη μεταφυσική και την επιστημονική μέθοδο στηρίζεται στις *μεθόδους* που καθεμιά χρησιμοποιεί για την ανεύρεση της *ουσίας* του *όντος*.

Σύμφωνα με τον Καντ, η Μεταφυσική είναι γνώση *a priori* που πηγάζει από τον *καθαρό νου* και τον *καθαρό λόγο*.

ii. Από την άλλη, η επιστήμη στηρίζεται σε *θεωρητικές συλλήψεις* που αποδεικνύονται με *μαθηματικές μεθόδους* και μελετά τον κόσμο τμηματικά, επεξεργάζεται, δηλαδή, ένα κομμάτι π.χ. η ιατρική εξετάζει τα μεμονωμένα μέρη του σώματος του ανθρώπου μέσα όμως σε ένα συνολικό πλαίσιο που έχει σχέση με την ψυχοσυναισθηματική του κατάσταση που επηρεάζει και τις βιολογικές του λειτουργίες.

ΘΕΜΑ Β΄

ΠΕΔΙΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ

Αυτός ο ιδιότυπος χαρακτήρας μπορεί να έγκειται ή στο διαφορετικό αντικείμενο ή στις διαφορετικές πηγές της γνώσης. Και πρώτα, όσον αφορά τις πηγές της μεταφυσικής γνώσης, η έννοιά της περιλαμβάνει το ό,τι αυτές οι πηγές δεν μπορούν να είναι εμπειρικές.

Emmanuel Kant, Προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική μεταφυσική

Να μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

- α. Γιατί οι πηγές της μεταφυσικής γνώσης δεν μπορούν να είναι εμπειρικές;
β. Σε τί συνίσταται το *διαφορετικό αντικείμενο* ή οι *διαφορετικές πηγές* της γνώσης σε ό, τι αφορά τη μεταφυσική γνώση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Η Μεταφυσική είναι γνώση *a priori* που πηγάζει από τον *καθαρό νου* και τον *καθαρό λόγο*

επομένως πηγές της δεν είναι ούτε η *εξωτερική εμπειρία* που είναι η *πηγή της φυσικής*, ούτε η *εσωτερική* που είναι το *θεμέλιο της εμπειρικής ψυχολογίας*. Η μεταφυσική ενδιαφέρεται για τη *βαθύτερη πνευματική διάσταση* της πραγματικότητας και την *ουσία* της ανθρώπινης ύπαρξης

β. Η Μεταφυσική ενδιαφέρεται για τη *σχέση* ανάμεσα στο *νου* και το *σώμα*, την *πνευματική* και την *υλική* πραγματικότητα.

Ενδιαφέρεται και για την ουσία της *προσωπικής ταυτότητας* και της *αυτοσυνειδησίας* του ανθρώπου.

Επιδιώκει μια *συνολική θεώρηση* της πραγματικότητας κάτω από το πρίσμα της *αιωνιότητας*.

Αυτή είναι και η απάντηση σε όλους εκείνους που ισχυρίζονται ότι η μεταφυσική δεν ασχολείται με υπαρκτά προβλήματα ενώ πρόκειται για υπαρκτά προβλήματα και ας μην είναι, κατ' εξοχήν, εμπειρικά.

Η μεταφυσική ασχολείται με ό,τι *δεν μπορεί να ασχοληθεί* η φυσική επιστήμη.

ΘΕΜΑ Γ'

ΠΕΔΙΟ: ΝΟΥΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑ

Επιστημονική δεοντολογία

Αλλά τί είμαι λοιπόν; *Σκεπτόμενο πράγμα*; Τί είναι αυτό; Είναι ένα πράγμα που αμφιβάλλει, νοεί, βεβαιώνει, αρνείται, θέλει δε θέλει, φαντάζεται, επίσης και αισθάνεται. Η φύση επίσης διδάσκει ότι δεν *παρίσταμαι* μονάχα στο σώμα μου αλλά είμαι στενότατα συνδεδεμένος και οιονεί *συγχωνευμένος* με αυτό ώστε να συνθέτω ένα *ενιαίο* όλο μαζί του. Αλλιώς όταν πληγώνεται το σώμα δεν θα αισθανόμουν πόνο...αλλά θα αντιλαμβανόμουν αυτό το πλήγμα μέσω του καθαρού νου....

Réné Descartes, Στοχασμοί περί της πρώτης φιλοσοφίας

Να μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

- α. Με ποιο τρόπο ο Descartes διαφοροποιεί το σώμα από την ψυχή;
- β. Ποια είναι η αδυναμία της θεωρίας του;
- γ. Με ποιο τρόπο προσπαθεί να ανταπεξέλθει στην αδυναμία της θεωρίας του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Κατά τον Descartes, το σώμα έχει *υλική υπόσταση* που υπόκειται στους *φυσικούς νόμους*, έχει ιδιότητες που εκφράζουν *ποιότητες* ή *ποσότητες*, έχει *έκταση* στο χώρο, είναι δηλαδή *εκτατό*.

Αντίθετα, το ενσυνείδητο «εγώ», η «*νοούσα ψυχή*», αντιλαμβάνεται *άμεσα, ενορατικά*, χωρίς τη μεσολάβηση των αισθήσεων.

Έτσι, οι *προθέσεις*, οι *επιθυμίες*, τα *αισθήματα* και τα *συναισθήματα* δε γίνονται αντιληπτά από την έκτασή τους αλλά *άμεσα*.

β. Οι αδυναμίες της θεωρίας του *Descartes* συνίστανται :

- i. στη *διάσπαση* του ανθρώπινου όντος σε δυο *διαφορετικές* και *ασύμβατες* υποστάσεις και
- ii. στη διαφορετικότητα του εσωτερικού εγώ *δε συνεπάγεται*, με τρόπο αυτονόητο, και την

ύπαρξη της ψυχής.

γ. Τον αβυσσαλέο διαχωρισμό σώματος και ψυχής, το *εσωτερικό* και το *εξωτερικό* «εγώ», ο Descartes προσπάθησε να τον αμβλύνει μέσα από την ανατομία.

Στην υπόφυση –το κέντρο του εγκεφάλου- που ονόμασε «*κωνάριον*» υπάρχει το *σημείο επαφής* του σώματος και της ψυχής. Τα αισθητήρια όργανα διεγείρουν κάποια λεπτότατα αέρια, τα *ζωϊκά πνεύματα*, που μεταφέρονται με το αίμα στον εγκέφαλο και πληροφορούν το κωνάριον που, με τη σειρά του, επηρεάζει την ψυχή και το αντίστροφο.

Πρόκειται για μια θεωρία επιστημονικά αυθαίρετη και λογικά άστοχη.

Ο διαχωρισμός σώματος και ψυχής παραμένει χωρίς να εξηγείται πώς αυτά αλληλοεπιδρούν.

ΘΕΜΑ Δ΄

ΠΕΔΙΟ: ΜΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Ο *λειτουργισμός*, κληρονόμος του *συμπεριφορισμού*, προσπαθεί και αυτός να καλύψει θεωρητικά το νόημα των εκφράσεων του διανοητικού λεξιλογίου επικαλούμενος εντέλει εξωτερικά συμβάντα αποφεύγοντας ωστόσο τις παγίδες του συμπεριφορισμού.

Αντίθετα από το συμπεριφορισμό, ο λειτουργισμός αναγνωρίζει ότι οι νοητικές καταστάσεις είναι εσωτερικές καταστάσεις.

Όμως τον ιδιαίτερο νοητικό χαρακτήρα τον προσδίδει στις εσωτερικές καταστάσεις όχι μια εγγενής ιδιότητά τους, αλλά το ό,τι έχουν ορισμένες *αιτιακές* σχέσεις. Πρώτα-πρώτα, σχέσεις με εξωτερικά συμβάντα, όπως *εισροές* ερεθισμάτων και συμπεριφορικές *εκροές* και, δεύτερον, σχέσεις με άλλες εσωτερικές καταστάσεις. Έτσι ο λειτουργισμός δεν παραγνωρίζει την αλληλεπίδραση ανάμεσα σε εσωτερικές καταστάσεις.

Alvin Goldman, Γνωσιοεπιστήμη. Φιλοσοφικές εφαρμογές.

Να μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

- α. Πώς διαφοροποιείται ο λειτουργισμός από το συμπεριφορισμό σε ό,τι αφορά τα εξωτερικά συμβάντα;
- β. Ποιες είναι οι αδυναμίες του υλισμού;
- γ. Ποια καινούρια ερωτήματα θέτει ο υλισμός;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ :

- α. Ο λειτουργισμός παρομοιάζει τον άνθρωπο με έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή στον οποίο
- ✓ το λογισμικό (software) είναι η συνείδηση,
 - ✓ το υλικό (hardware) είναι το σώμα,
 - ✓ τα αισθητηριακά ερεθίσματα υπάρχουν ως «πρόγραμμα επεξεργασίας εισερχομένων δεδομένων» (input) και
 - ✓ η παραγωγή συγκεκριμένων πράξεων και συγκεκριμένης συμπεριφοράς ως output.
- Δηλ. «οι νοητικές καταστάσεις είναι εσωτερικές καταστάσεις που εξαρτώνται από
- i. εισροές ερεθισμάτων και
- ii. εκροές συμπεριφοράς» (Άλβιν Γκόλντμαν)

Σύμφωνα με το συμπεριφορισμό, το πνευματικό στοιχείο συνδέεται με την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Επομένως, ψυχή είναι η τάση που έχουμε να πράξουμε κάτι με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Στο λειτουργισμό ο άνθρωπος μετατρέπεται σε ηλεκτρονικό υπολογιστή ο οποίος κινείται μηχανιστικά και μηχανικά ενώ στο συμπεριφορισμό, η ψυχοσυναισθηματική κατάσταση αποτυπώνεται στη συμπεριφορά.

- β. Ο υλισμός συγκρούεται με την ύπαρξη νου και συνείδησης και, επομένως, δεν εξηγεί
- ✓ πώς παράγεται η θεωρητική γνώση,
 - ✓ πώς διαμορφώνεται η γλώσσα,
 - ✓ πώς αποκτάμε την ηθική συνείδηση που μας διαφοροποιεί από τα ζώα.

Ο υλισμός μας υποχρεώνει να αναθεωρήσουμε τη θέση μας στον κόσμο αν λάβουμε υπόψη

μας ότι η κοσμαντίληψή μας είναι *ιδεαλιστική*.

γ. Η θεωρία του υλισμού ανοίγει διαφορετικούς δρόμους στα κλασικά μεταφυσικά προβλήματα

διότι αν δεχτούμε πως ο άνθρωπος είναι σαν μια σκεπτόμενη μηχανή, σημαίνει ότι θέτουμε εκ θεμελίων τα ερωτήματα

- ✓ «*ποιοι είμαστε*» όπως και
- ✓ «*πώς είναι δυνατόν να γνωρίζουμε αυτό που είμαστε*».

ΘΕΜΑ Ε΄

ΠΕΔΙΟ: ΜΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

1.

Άραγε μπορούμε να τα καταφέρουμε χωρίς το σώμα μας...; ή μήπως το σώμα παίζει κρίσιμο ρόλο στην πνευματική και διανοητική μας ζωή, όπως ισχυρίζεται ο Νίτσε; Αν έχει δίκιο ο Νίτσε τότε το υποτιθέμενο μεγαλύτερο πλεονέκτημα του διαδικτύου, η απελευθέρωσή μας από τα όρια που μας επιβάλλει το σώμα μας, αποτελεί, κατά ειρωνικό τρόπο, και την αχίλλειο πτέρνα του.

Hubert Dreyfous, Το διαδίκτυο

Να μελετήσετε το παραπάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

α. Τί είναι η προσωπική ταυτότητα;

β. Γιατί η απελευθέρωση που το διαδίκτυο δίνει στο σώμα και το πνεύμα μας, είναι ταυτόχρονα και η αχίλλειος πτέρνα του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. *Προσωπική ταυτότητα είναι:*

- ✓ το « *Εγώ* » που διαφοροποιείται από άλλα « *εγώ* »,

- ✓ η έννοια του *ενιαίου υποκειμένου*,
- ✓ στοιχεία νοητικά-συναισθηματικά,
- ✓ η αυτοσυνείδηση, δηλαδή η αντίληψη του εαυτού μου

Σύμφωνα με τους *δυϊστές* φορέας της ταυτότητάς μας είναι η *πνευματική μας υπόσταση*, η ψυχή που ζει *μετά* το σώμα. Έδρα της ψυχής είναι ο *εγκέφαλος*, το κέντρο των πνευματικών μας λειτουργιών.

Σύμφωνα με νεότερες απόψεις:

- ✓ Η προσωπική ταυτότητα είναι η *συνέχεια της μνήμης* μέσα στο χρόνο.
- ✓ Σύμφωνα με τις υλιστικές θεωρίες, η *έδρα της νόησης* είναι ο εγκέφαλος.
- ✓ Αν ο εγκέφαλος χαθεί ο άνθρωπος *χάνει την αυτοσυνειδησία του*.

Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες

i. της *ψυχολογίας* και

ii. της *νευροφυσιολογίας*, οι ιδιαίτερα σοβαρές διαταραχές της προσωπικότητας

προκαλούνται όταν ο άνθρωπος *χάσει* τη δυνατότητα να συλλαμβάνει τον εαυτό του ως *ενιαίο* ον μέσα από τις αναμνήσεις του.

Οι **λειτουργιστές** υποστηρίζουν ότι η *διατήρηση* του εαυτού μας θα γίνει, κάποια στιγμή πραγματικότητα, στον κόσμο της *ηλεκτρονικής τεχνολογίας*.

Η προσωπική ταυτότητα συγκροτείται ως *αυτοσυνείδηση* από τη στιγμή που ο άνθρωπος *διαφοροποιεί* τον εαυτό του ως προς την *πνευματική* και *σωματική* υπόστασή του.

Τα ζώα με εξαίρεση τους *ουρακοτάγκους* και τους *χιμπατζήδες* δεν αναγνωρίζουν τον εαυτό τους. π. χ. ο σκύλος που γαυγίζει στην εικόνα του.

Η αυτοσυνειδησία εμφανίζεται στον άνθρωπο σταδιακά και *συμπίπτει* με την *ωρίμανση* του φλοιού του εγκέφαλου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:

Όταν ο άνθρωπος αποκτά *συνείδηση του εαυτού* του *αντιλαμβάνεται*, ταυτόχρονα και τη *διαφορετικότητά* του από τον εαυτό των άλλων, δηλ. η αρχική επίγνωση του « *εγώ* » πραγματοποιείται με την *αντιπαράθεση* απέναντι στους « *άλλους* ».

Χρησιμοποιούμε την επίγνωση του εαυτού μας *για να κατανοήσουμε και τη διαφορετικότητα* των άλλων.

β. Με δεδομένη την ανάπτυξη των υπολογιστών και των ρομπότ αλλά και την επί θύραις κλωνοποίηση η δυνατότητα του ανθρώπου να χρησιμοποιεί το λογικό του *περιορίζεται*.

Τίθεται, λοιπόν ο παρακάτω συλλογισμός:

Ο άνθρωπος *σκέπτεται*.

Υπάρχουν μηχανές που *σκέπτονται*.

' Αρα υπάρχουν *μηχανές* που *σκέπτονται* (έχουν δηλαδή, την *ιδιότητα του ανθρώπου* και είναι *έλλογα όντα!*)

Σε μια τέτοια περίπτωση, η μόνη διαφορά μας από τις μηχανές είναι το υλικό από το οποίο είμαστε κατασκευασμένοι! Και αυτή η διαπίστωση είναι τρομακτική!

Ορισμός: Η *νοημοσύνη* είναι ένα *σύνολο ικανοτήτων* ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται η *λογική σκέψη*, η *κρίση*, η *φαντασία* και η *γλωσσική έκφραση*.

Τη δική μας νοημοσύνη την αντιλαμβανόμαστε *άμεσα*.

Τη νοημοσύνη των άλλων την αντιλαμβανόμαστε *έμμεσα* (εφόσον δεν μπορούμε να καταλάβουμε την απόδοση της νοημοσύνης των άλλων).

Κατά συνέπεια, η *νοημοσύνη* είναι κάτι ευρύτερο από αυτό που ονομάζουμε *σκέψη*.

Συλλογισμός

Ο άνθρωπος έχει *νοημοσύνη*.

Η μηχανή δεν έχει *νοημοσύνη*.

Η μηχανή δεν είναι άνθρωπος

2.

Να συνδέσετε τις δυο στήλες:

1. Γαλιλαίος	α. συμβόλισε τις σκέψεις σαν μαθηματικές παραστάσεις
2. Καρτέσιος	β . η φύση είναι γραμμένη με μαθηματικούς χαρακτήρες
3. Χιουμ	γ . η ψυχή είναι ένα σύνολο ηλεκτροχημικών αντιδράσεων
4. Μπερξόν	δ . η ψυχή είναι ένα σύνολο λειτουργιών που επεξεργάζονται πληροφορίες του περιβάλλοντος
5. λειτουργιστές	ε . η ζωϊκή ορμή αντιστρατεύεται την αδράνεια
6. υλιστές	στ . ο νους διανύει μια μηχανιστική πορεία για να σχηματίσει ιδέες

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1α, 2δ, 3στ, 4ε, 5γ, 6β
